

Kieliverkosto (<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Suuntaa lukemiseen – kirjaimellisesti!

Lukutaidolla on aina ollut tärkeä asema omissa arjissamme, sillä lukeminen ja kirjallisuus ovat olleet osa jokapäiväistä elämäämme aina varhaislapsuudesta aikuisuuteen. Eikä liene yllätys, että niin opintomme kuin työmmekin liittyvät juuri kirjallisuuteen, kieleen ja lukutaitoon! Tämän artikkelin ovat kirjoittaneet kaksi kirjallisuudesta, lukemisesta ja kaikenlaisesta lukutaidosta kiinnostunutta kieli- ja mediatieteilijää Turusta. Artikkelin tarkoituksena on tuoda esille lukemisen monia muotoja ja ennen kaikkea innostaa kaikkia lukemisen pariin. Suunnataan siis kaikki yhdessä lukemaan – artikkelimme toimii erinomaisena aloituksena!

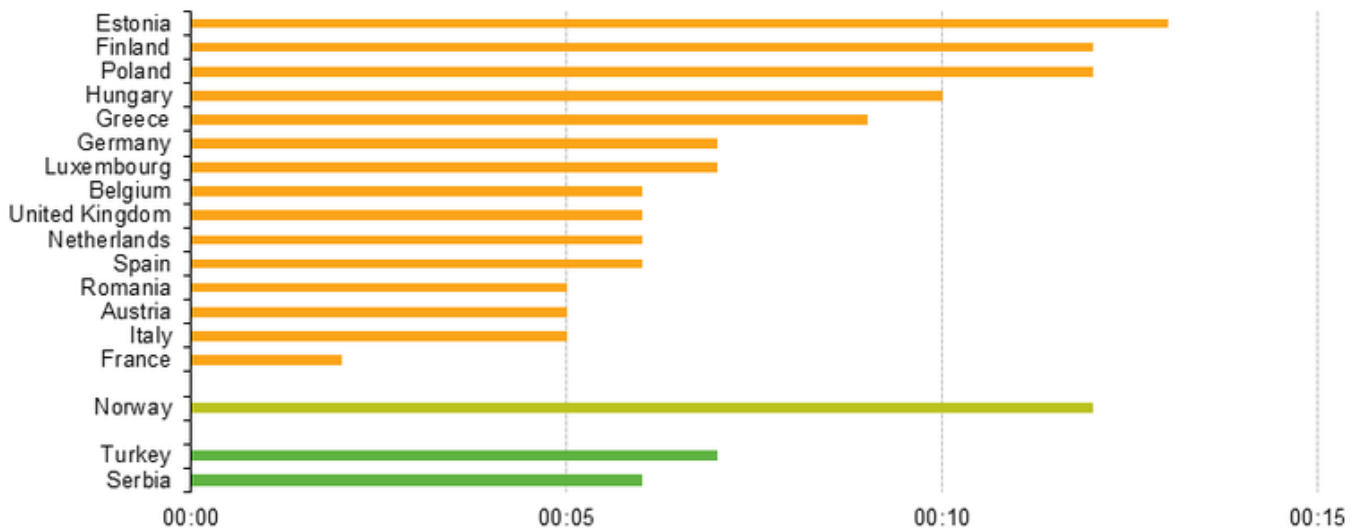
Julkaistu: 23. maaliskuuta 2022 | Kirjoittaneet: Henrik Hurme ja Alina Virtanen

Lukutaitoa 2020-luvulla

Vaikka Suomi onkin edelleen yksi lukutaidon kärkimaista, on suomalaisten lukutaidon ja lukuharrastuksen todettu yleisesti ottaen heikentyneen. Esimerkiksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen selvityksen mukaan yksilöiden väliset erot lukutaidossa ja kielivalmiuksissa ovat havaittavissa jo lasten aloittaessa ensimmäistä kouluvuottaan (Ukkola ym. 2020). Myös vuonna 2018 toteutettu PISA-tutkimus osoittaa, että oppilaiden väliset erot lukutaidossa ovat viimeisten vuosien aikana kasvaneet historiallisen suuriksi (Leino ym. 2019; Leino ym. 2021). Lukukeskuksen teettämän tutkimuksen tulokset vuorostaan osoittavat, että jopa 60 % aikuisista kokee lukevansa tai kuuntelevansa kirjoja liian vähän ja jopa 63 % pienten lasten vanhemmista kokee lukevansa lapsilleen liian vähän. Lukemisen sekä kirjojen kuuntelun vähyyteen liittyy yleisimmin ajanpuute. (Lukukeskus 2020a.) Tämänhetkisen tutkimustiedon valossa edellä mainitut luvut nykyvanhempien vähäisestä lukuharrastuksesta ovat erityisen huolestuttavia: lukuharrastuneisuus nimittäin “periytyy” vanhemmilta lapsille. Tutkimustieto osoittaa, että lapset, jotka ovat saaneet lukemisen malleja ja kirjallisia virikkeitä jo varhaislapsuudessa, saavuttavat lukutaidon nopeammin sekä kiinnostuvat kirjoista ja lukemisesta useammin kuin lapset, joille malleja tai virikkeitä ei ole ollut saatavilla. (Lerkkanen ym. 2018.)

Vähentyneestä lukemisesta ja lukemisen vähyiden kokemisesta huolimatta lukeminen on yksi suomalaisten mieluisimmista ajanviettotavoista. Kirjakauppaliiton ja Suomen Kustannusyhdistyksen vuonna 2020 teettämässä kyselyssä yli 80 % vastaajista vastasi käyttävänsä aikaa kirjojen lukemiseen erittäin tai melko mielellään. Tuloksia tarkasteltaessa voidaan myös todeta, että kirjojen lukeminen oli tutkimuksessa tarjotuista ajanviettotavoista suosituin (muuta mm. musiikin kuuntelu, liikunta, matkailu ja elokuvissa käynti), saaden eniten *erittäin mielelläni* -vastauksia. (Kirjakauppaliitto & Suomen Kustannusyhdistys 2021.) Kyselyn lukemisen kannalta erinomaisia tuloksia tarkasteltaessa lienee kuitenkin oikeellista olettaa, että kyselyyn ovat vastannut entuudestaan lukemisesta ja kirjoista kiinnostuneita, vakiintuneita lukuharrastajia. Myös eurooppalaiset tilastotiedot suomalaisten lukutottumuksista tukevat lukuharrastuksen yleisyyttä. Tilastotietojen mukaan suomalaiset käyttävät eurooppalaisista toiseksi eniten aikaa kirjojen lukemiseen päivässä. (European Commission: Eurostat 2018) (ks. kuva 1).

Time spent reading books (hh:mm)

ec.europa.eu/eurostat

Kuva 1. Suomalaiset käyttävät eurooppalaisista eniten aikaa lukemiseen heti virolaisten jälkeen. Suomalainen lukee kirjoja keskimäärin 12 minuuttia päivässä. (Lähde: Eurostat 2018)

Lukutaidon ja lukuharrastuksen heikentyneeseen tasoon on 2020-luvulle tultaessa puututtu, ja erityisesti viimeisten vuosien aikana lukutaitotyöhön ja sen laatuun ja laajuuteen on kiinnitetty entistä enemmän huomiota. Lukutaitotyöhön on panostettu niin käsitteellisesti kuin rahallisestikin. Muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus ovat tukeneet lukutaitotyötä myöntämällä valtionavustuksia lukemisen kulttuurin ja lukutaidon vahvistamiseen.

Esimerkki käsitteellisestä panostuksesta on vuonna 2021 julkaistu *Kansallinen lukutaitostrategia 2030*, joka on ensimmäinen laatuaan Suomessa. Strategialla pyritään vahvistamaan monilukutaitoa sekä lisäämään lukutaidon merkitystä ja tunnettuutta kaikilla aloilla. Strategian vision, Suomi maailman monilukutaitoisin maa 2030, tavoitteena on yhteiskunta, jossa jokainen saa tukea ja vahvistusta lukutaidoilleen läpi elämän. (Lukuliike 2021.) Lukutaitostrategian laatimiseen osallistui tuhansia lukutaitotyön ammattilaisia ympäri Suomen. Monialaisen yhteistyön merkitystä onkin pidetty jopa koko strategiaa suurempana arvona; työ tehtiin ennen kaikkea yhdessä eri alojen toimijoiden kanssa. (Ahola 2022.) Uuden lukutaitostrategian on todettu olevan meidän kaikkien yhteinen demokratiaprojekti monipuolisen lukemisen ja kirjoittamisen kasvualustan luomiseksi. Jokaisen panoksella on merkitystä. (Björkstrand ym. 2022.)

Lukutaitoprojekti Suuntaa lukemiseen! Rikta dig till läsning!

Turun kaupungille myönnettiin vuonna 2020 rahoitus lukutaidon ja lukuinnon edistämiseen suomen- ja ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja alkuopetuksessa. Turun lukutaitoprojekti *Suuntaa lukemiseen! Rikta dig till läsning!* onkin toiminta-aikansa (2020–2022) aikana toteuttanut ja tuottanut monipuolisesti erilaisia tempauksia, tapahtumia ja materiaalia lasten lukutaidon ja lukuinnon edistämiseksi. Turun lukutaitoprojektia luotsaa käsillä olevan artikkelin toinen kirjoittaja, lukukoordinaattori **Henrik Hurme**.

Turussa lasten lukutaitoa ja lukuintoa on edistetty muun muassa tukemalla opettajien jokapäiväistä lukutaitotyötä, sillä lasten lukuinnon herättäminen lähtee aina aikuisista. Lasten lukuinnon herääminen vaatii aikuisilta ennakkoluulotonta ja avointa suhdetta niin lukemiseen, lukutapoihin kuin luettaviin teksteihin (Lukukeskus 2020a). Myös lapsille ja perheille on järjestetty monenlaista lukutaitoa tukevaa ja lukemista edistävää toimintaa, esimerkkinä lastenkirjasuunnistus ja *GO SANATAIDE GO!* -sanataidepäivä (ks. kuva 2).

Kuva 2. Lukutaitoprojekti järjesti runon ja suven päivänä 6.7.2021 sanataidepäivän GO SANATAIDE GO! Kupittaanpuistossa. Sanataide- ja sarjakuvatyoöpajojen, pop-up-kirjastopyörän jne. lisäksi puistossa saattoi törmätä TEHDAS Teatterin Hattujahti -esityksen Kanaan. (Esiintyjät: Nanna Mäkinen, Lotta Virtanen / Aura of Puppets. Nukke: Maiju Tainio. Musiikki: Aino Lehtovaara) (Kuva: Alina Virtanen)

Lukutaitoprojekti on toteuttanut kirjasuunnistuksen ja sanataidepäivän lisäksi myös pedagogisia iltapäiviä, kaksikielisiä webinaaripäiviä, sanataidetyöpajoja ja sanataidekoulutusta sekä tuottanut lukemaan innostavan Tärkeitä tarinoita -esitteen. Kevään 2022 aikana projekti julkaisee myös

lukutaitoammattilaisten laatiman artikkelikokoelman sekä järjestää kaikille avoimia virtuaalikirjailijavierailuita.

Myös toinen artikkelin kirjoittajista, mediatutkimuksen yliopisto-opiskelija **Alina Virtanen**, on osallistunut lukutaitoprojektin toimintaan. Virtanen suoritti opintoihinsa sisällytettävän korkeakouluharjoittelunsa toimimalla projektissa erilaisissa tehtävissä (Virtanen 2022).

Lukeminen tuo turvaa poikkeusoloissa

Pandemia-ajan rajoituksilla on todettu taudin ehkäisemisen lisäksi olevan myönteisiä vaikutuksia lukemiseen ja lukuharrastukseen – yksinkertaistuneen ajankäytön ja vähentyneiden ajanviettomahdollisuuksien seurauksena lukemiselle ja kirjallisuudelle on jäänyt enemmän aikaa. Viimeisten vuosien aikana kirjojen ja äänikirjojen kysyntä onkin kasvanut huomattavasti. (Aromaa 2020.) Lisääntyneen lukemisen on todettu tuoneen lapsille ja lapsiperheille turvaa sekä tarjonnan lukijoille poikkeusoloista poikkeavaa ajateltavaa (Lukukeskus 2020b). Poikkeusoloissa etenkin nuorten aikuisten lukemisen on todettu lisääntyneen. (Kirjakauppaliitto & Suomen Kustannusyhdistys 2021.)

Myös kirjaston merkitys on korostunut poikkeusoloissa kirjojen ja lukemisen merkityksen kasvaessa. Esimerkiksi Turun kaupunginkirjastossa tehtiin vuoden 2021 aikana puoli miljoonaa varausta, mikä on kirjaston kaikkien aikojen varausennätys! Myös e-aineistojen lainamäärä on ollut poikkeusolojen aikana kasvussa. Turun kaupunginkirjaston varauspalvelun käyttö kasvoi vuonna 2021 36,2 %, ja e-aineistojen lainaaminen kasvoi 38,5 % vuoteen 2020 verrattuna. Myös kirjaston järjestämien, useimmiten etänä virtuaalisesti toteutettujen tapahtumien osallistujamäärä nousi 38,4 % vuodesta 2020. Lukutaidon kehittämisen ja kirjallisuusharrastuksen edistämisen lisäksi kirjaston rooli kiertotalouden edistäjänä on noussut yhdeksi kirjaston tärkeimmistä teemoista. (Ks. kuva 3) (Turun kaupunginkirjasto 2022.)

Kuva 3. Turun kaupunginkirjastossa tehtiin vuoden 2021 aikana puoli miljoonaa varausta, mikä on kirjaston kaikkien aikojen varausennätys. (Lähde: Turun kaupunginkirjasto 2022.)

Kirjastopalveluiden käytön lisäksi myös kirjojen ja etenkin äänikirjojen ostaminen on korona-aikana lisääntynyt. Vuonna 2020 suomalaiset ostivat painettuja kirjoja kaiken kaikkiaan yli 300 miljoonalla eurolla. Samaan aikaan äänikirjapalveluiden käyttäjien lukumäärä kolminkertaistui edellisiin vuosiin verrattuna, ja eri lukuaikapalveluissa luettujen ja kuunneltujen kirjojen lukumäärä kasvoi yli kahdeksaan miljoonaan. (Kirjakauppaliitto & Suomen Kustannusyhdistys 2021.)

Hyvä medialukutaito vaatii tietoa ja taitoa sekä kriittistä silmää

Medialukutaidon tärkeys on korostunut etenkin koronan aikana: informaatiota on ollut välttämätöntä osata suodattaa. Myös mediakriittisyys, viestinnän selkeys, yhtenäisyys ja tiedon luotettavuus ovat herättäneet keskustelua, josta kertovat myös tammikuussa 2022 julkaistun Kansalaispulsssi-kyselyn tulokset (Valtioneuvosto 2022). Eri medioiden klikkiotsikoiden ja artikkelien luotettavuuden sekä vastakkainasettelujournalismin ja politikoinnin tulkitseminen on vaatinut (ja vaatii edelleen) suomalaislukijoilta harjaantunutta media- ja monilukutaitoa (Hyytinen 2022). Viime vuodet ovatkin olleet varsinaisia medialukutaidon oppivuosia.

Medialukutaito on ennen kaikkea multimodaalisten tekstien lukemista. Multimodaalisten tekstien lukeminen vaatii ymmärrystä eri muodoista ja merkeistä sekä niiden yhdistämisestä yhdenmukaiseksi luennaksi. Multimodaalinen lukutaito tarkoittaa sitä, että lukemiseen käytetään tekstin lisäksi monia erilaisia mediamuotoja, kuten kuvia, ääntä ja videoita. Sosiaalinen media ja populaarikulttuuri ovat korostaneet multimodaalista lukutaitoa ja lisänneet eri lukutaitojen merkitystä. Medialukutaito vaatii perehtymistä kulttuuriin ja median symbolisiin merkkeihin, joten hyvä yhteiskunnallinen tietämys lisää medialukutaitoa. (Kupiainen & Sintonen 2009, 69–70; ks. myös Herkman 2007; Lahikainen ym. 2005.)

Medialukutaito on tärkeää myös varhaiskasvatuksessa ja alku- ja perusopetuksessa, sillä yhä nuoremmat käyttävät älylaitteita, joilta on helppo pääsy multimodaalisiin sisältöihin.

Medialukutaito opettaa torjumaan myös median kielteisiä vaikutuksia, kuten harhaanjohtava markkinointi, mielikuvituksen ja luovuuden katoaminen ja minä- ja kehonkuvan vääristyminen (Salokoski & Mustonen 2007, 37, 40, 58). Medialukutaidon harjoittaminen on hyvä tapa herättää vuorovaikutteista keskustelua, ja kyseenalaistettuja asioita voi pohtia esimerkiksi kaverin kanssa (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2021). Mediakasvatus onkin osa varhaiskasvatusta ja perusopetusta sekä toisen asteen ja vapaan sivistystyön opintoja (Opetushallitus 2022). Suomessa on myös vuodesta 2013 vietetty Mediataitoviikkoa, jonka tarkoituksena on muun muassa lisätä medialukutaidon tunnettuutta (ks. Mediataitoviikko 2022).

Medialukutaitoa oppii ennen kaikkea käyttämällä ja tuottamalla mediaa – olemalla siis vuorovaikutuksessa median ja yhteiskunnan kanssa. Medialukutaitoa ja median käyttökokemusta ja osaamista voi myös hyödyntää osana lukutaitotyötä. Onkin todettua, että ”somessa roikkumisen” vähättelyn sijaan lasten ja nuorten lukutaitoa ja lukuharrastuneisuutta netissä tulisi tukea enemmän. Myös lukemiseen liittyvien asenteiden on muututtava suopeammiksi monimuotoista lukemista kohtaan. (Enbacka 2022.)

Turun lukutaitoprojektissa on hyödynnetty digitaalisia mahdollisuuksia esimerkiksi kesällä 2021 järjestetyssä kirjasuunnistuksessa: eri puolille Turkuja sijoittuva suunnistus toteutettiin myös sähköisesti (ks. kuva 4). Näin ollen suunnistukseen pystyi osallistumaan omalta älylaitteelta tai tietokoneelta paikasta ja ajasta riippumatta. Myös lukutaitoprojektin uusi, keväällä 2022 toteutettava salapoliisiaiheinen kirjasuunnistus toteutetaan sekä digitaalisesti että paikan päällä. Kevään kirjasuunnistus perustuu turkulaiskirjailijan Eva Höglundin Turkuun sijoittuvaan nuortenkirjaan *Kompisdeckarna löser paketmysteriet* (2020). Höglund myös osallistuu kirjasuunnistuksen suunnitteluun ja toteutukseen.

Kuva 4. Lukutaitoprojektin lastenkirjasuunnistus toteutettiin sähköisesti, jolloin suunnistukseen pystyi osallistumaan omalta laitteelta paikasta ja ajasta riippumatta. Suunnistus toteutettiin Thinglink-alustalla. (Kuva: Henrik Hurme)

Inspiraatiota lukemiseen voi löytää yllättävistäkin paikoista

Lukuinspiraatiota on tarjolla joka paikassa, jos vain osaa katsoa ja etsiä – riittää, että pitää kaikki aistit avoinna! Esimerkiksi ihmiset, ilmasto ja luonto, lokaatiot sekä tarinat ja tapahtumat tarjoavat hyvän alun inspiraation löytämiselle. Inspiraatiota lukemiseen voi löytää myös näytelmistä, elokuvista ja tv-ohjelmista.

TikTokista kirjakerhoihin. Sosiaalisesta mediasta voi löytää monipuolisesti lukuinspiraatiota ja konkreettisia kirjavinkkejä. Digitaaliset mahdollisuudet ovat kasvattaneet lukijayhteisöjä ja luoneet uusia lukupiirejä ja -haasteita, niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Esimerkiksi suosittu sosiaalisen median sovellus *TikTok* on luonut uusia lukijayhteisöjä. Asiatunniste *#booktok*, suomeksi *#kirjatok*, trendaa TikTokissa, ja sen alta löytyy paljon kirja-aiheisia videoita. Vaikka TikTok on alunperin perustettu lyhyiden musiikkiaiheisten videoiden jakamiseen, on hienoa huomata, miten alustan sisältö on laajentunut huulisynkkaus- ja tanssivideoista lukukokemusten ja kirjavinkkien jakamiseen. *#kirjatokin* vaikuttajat ovat niin yksittäisiä kirjaharrastajia ja kirjailijoita kuin vakiintuneita alan toimijoita, esim. Turun kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosasto Saaga ja Stoori (ks. [@saagastoori](https://www.tiktok.com/@saagastoori) (<https://www.tiktok.com/@saagastoori>)). Erilaisia lukija- ja kirjayhteisöjä löytyy TikTokin lisäksi myös muilta sosiaalisen median alustoilta, kuten Instagramista tunnisteella *#kirjagram* ja Twitteristä *#kirjatwitter*. Facebookissa toimii useita lukupiiri- ja kirjakerhoryhmiä, ja esim. *Helmet-lukuhaaste* -Facebook-ryhmässä (<https://www.facebook.com/groups/helmetlukuhaaste/>) on yli 20 000 jäsentä. Myös Turun lukutaitoprojektin löytää Instagramista nimimerkillä [@lukutaitotekoja_turussa](https://www.instagram.com/lukutaitotekoja_turussa) (https://www.instagram.com/lukutaitotekoja_turussa/).

Monenlaisia luku- ja katselukokemuksia. Monen elokuvan perustana on kirjallisuuden klassikko tai ajankohtainen uutuuskirja. Kirjaan perustuva elokuva on yksi tulkinta alkuperäisestä kertomuksesta. Kirjojen ja elokuvien välistä suhdetta voi myös hyödyntää luvuvinkkejä etsiessään: lue ensin kirja ja katso sitten elokuva, ja päinvastoin! Joidenkin kirjojen, esimerkiksi jännitysromaanien, kanssa kirjan lukeminen ensin saattaa parantaa elokuvan katselukokemusta ja helpottaa jännitystä (!), kun taas esimerkiksi monimutkaisia juonikuvioita sisältävien kirjojen lukeminen saattaa olla sujuvampaa kirjaan perustuvan elokuvan katsottuaan. Omia lukukokemuksiaan voi kirjata edellä mainittujen sosiaalisen median alustojen lisäksi myös esimerkiksi lukupäiväkirjaan. Erilaisia lukupäiväkirjoja löytyy kirjakaupoista, ja sellaisen voi askarrella myös itse. Lukupäiväkirjoja voi myös vaihdella esimerkiksi ystävien ja läheisten kanssa jakaen näin lukukokemuksia ja lukusuosituksia!

Kokeile kirjasuunnistusta ja muita tapahtumia. Erilaisia luku- ja kirjatempauksia järjestetään jatkuvasti eri puolilla Suomea, aina yksittäisistä tapahtumista vuosittain toistuviin teemaviikkoihin. Kirjastot järjestävät monipuolisesti tapahtumia kaikenikäisille lukijoille, ja tempauksia voi järjestää myös itse: järjestimme kesällä 2021 *Gläskvarten*-lukuhaasteen sosiaalisessa mediassa (ks. Rippstein 2021) (ks. kuva 5). Pitkän perinteen lukukampanjoita Suomessa ovat muun muassa Lukuviikko, jota on vietetty jo yli 40 vuotta (ks. Lukuviikko 2022), sekä yli kymmenen vuoden ajan järjestetty Suunnista kirjaan -kirjamessusuunnistus (ks. Äidinkielen opettajain liitto 2022). Suomessa on myös julistettu lukurauha Lukurauhan päivänä jo

miltei kymmenen vuoden ajan (ks. Suomen Kirjasäätiö 2022). Koko Suomen yhteistä lukutuntia Read Houria vietetään syyskuisin 8.9. YK:n kansainvälisenä lukutaitopäivänä (ks. Lasten ja nuorten säätiö 2022). Turun lukutaitoprojekti toteuttaa keväällä 2022 kirjasuunnistuksen jo kolmatta kertaa.

Kuva 5. Hurme ja Virtanen järjestivät kesällä 2021 Gläskvarten-lukuhaasteen sosiaalisessa mediassa. Lukuhaasteessa kannustettiin lukemaan ainakin niin kauan kuin syö jäätelöä. (Kuva: Veera Saukkonen)

Klassikoita ja uusia tuttavuuksia. Kirjallisuuden klassikoilla on merkittävä rooli kirjallisuuden kehityksessä. Uusi kirjallisuus rakentuu vanhan päälle, ja syntyy uusia klassikoita. Klassikot ovat samaan aikaan ajattomia ja ajankohtaisia, ja esimerkiksi satoja vuosia sitten julkaistu teos saattaa tuntua vielä 2020-luvulla ajankohtaiselta. Uusia kirjatuttavuuksia löytyy niin kustantamoiden katalogeista kuin edellä mainituista sosiaalisen median alustoilta. Hyviä kirjavinkkejä klassikoista uusiin tuttavuuksiin voi löytää myös esimerkiksi kirja-arvosteluista tai kirjallisuuspalkintojen voittajista ja ehdokkaista. Hyviä lukuvinkkejä voi myös löytää kirjastojen kirjavinkkauksista, jonka lisäksi vinkkejä voi kysyä myös suoraan kirjaston henkilökunnalta!

Lukuvinkkejä itseltä itselle. Omat kiinnostuksen kohteet tarjoavat monipuolisia lukuvinkkejä tietokirjoista kaunokirjallisuuteen! Lukuvinkkejä voi löytää esimerkiksi omien harrastusten, idolien, nimen tai vaikka lemmikin kautta. Kirjan voi myös valita luettavaksi vaikka vain kannen kuvan tai värin perusteella – *ei ole kirjaa kansiin katsomista, vai onko?* Sattumanvaraisesti valittu, itselleen tuntematon kirja saattaa joskus innostaa enemmän kuin paljon arvosteltu menestysteos!

Mitä luemme nyt

Alina: Leo Tolstoi: *Anna Karenina* (1878). Anna Karenina on tunnettu klassikkoromaani, mutta en silti ole ikinä saanut aikaiseksi lukea yli 800-sivuista kirjaa. TikTokissa seuraamani henkilö perusti oman kirjakerhon, *Ben's Big Book Club: Read Big Books in 2022*, jonka teema on kuuluisat klassikkokirjat. Kirjakerhon perustaja on englantilainen, mutta kirjoja voi lukea millä kielellä tahansa. Itse luen kirjan suomeksi, sillä suomenkielinen versio minulla oli jo valmiiksi kirjahyllyssä.

Henrik: Luen parhaillaan Henrik Tikkasen pienoisoromaania *Henrikinkatu* (1982) sekä Kerttu Kotakorven tietokirjaa *Suomen luonto 2100: Tutkimusretki tulevaisuuteen* (2021). Henrikinkatu valikoitui luettavaksi nimen perusteella, Suomen luonto 2100 ajankohtaisen aiheen mukaan.

Henrik Hurme työskentelee Turun kaupungin lukutaitoprojektin lukukoordinaattorina.

Alina Virtanen on kolmannen vuoden opiskelija Turun yliopiston mediatutkimuksessa.

Lukutaitoprojekti Suuntaa lukemiseen! Rikta dig till läsning!: <https://blog.edu.turku.fi/lukutaito/> (<https://blog.edu.turku.fi/lukutaito/>)

Kirjallisuus

Ahola, S. 2022. *Onko totta, että Suomessa ei taistella kunnolla lukutaidon puolesta? HS:n selvityksestä paljastui yllätys.* Verkkojulkaisu (19.1.2022). Helsingin Sanomat. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008545456.html> (<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008545456.html>) [Luettu 28.1.2022].

Aromaa, J. 2020. *Lukeminen palasi monen harrastukseksi, kun korona muutti ajankäyttöä – tutkijan mukaan taustalla vaikuttaa myös kirja-alan raaka jalkatyö*. Verkojulkaisu (16.12.2020). YLE. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11701245> (<https://yle.fi/uutiset/3-11701245>) [Luettu 4.1.2022].

Björkstrand, C., Martens-Seppelin, M., Kronholm, A. & Andersson, H. 2022. Mielipidekirjoitus (28.1.2022). Åbo Underrättelser. Saatavilla: <https://abounderrattelser.fi/las-och-skrivkunnighet-ett-demokratiprojekt/> (<https://abounderrattelser.fi/las-och-skrivkunnighet-ett-demokratiprojekt/>) [Luettu 28.1.2022].

Enbacka, H. 2022. *Nuoret ovat somessa – eikä sitä tule nähdä esteenä lukutaidon kehittymiselle*. Verkojulkaisu (16.2.2022). Lasten ja nuorten säätiö. Saatavilla: <https://www.nuori.fi/2022/02/16/nuoret-ovat-somessa-eika-sita-tule-nahda-esteena-lukutaidon-kehittymiselle/> (<https://www.nuori.fi/2022/02/16/nuoret-ovat-somessa-eika-sita-tule-nahda-esteena-lukutaidon-kehittymiselle/>) [Luettu 17.2.2022].

European Commission: Eurostat. 2018. *World Book Day*. Tutkimusraportti (23.4.2018). Saatavilla: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180423-1> (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180423-1>) [Luettu 28.1.2022].

Herkman, J. 2007. *Kriittinen mediakasvatus*. Tampere: Vastapaino.

Hyytinen, T. 2022. *Koronaviestintä sai kansalta heikoimman arvosanan koko pandemian aikana – "Nyt voi kuin buffetista valita näkemykseensä sopivan asiantuntijan"*. Verkojulkaisu (31.1.2022). YLE. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12292378> (<https://yle.fi/uutiset/3-12292378>) [Luettu 1.2.2022].

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. 2021. *Polkuja medialukutaitoon. Opas varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Saatavilla: https://www.mediataitokoulu.fi/polkuja_varhaiskasvatus.pdf (https://www.mediataitokoulu.fi/polkuja_varhaiskasvatus.pdf) [Luettu 14.3.2022].

Kirjakauppaliitto & Suomen Kustannusyhdistys. 2021. *Suomi lukee ja kuuntelee kirjoja*. Tutkimusraportti. Saatavilla: <https://kirjakauppaliitto.fi/wp-content/uploads/2021/05/Suomi-lukee-2021-medialle.pdf> (<https://kirjakauppaliitto.fi/wp-content/uploads/2021/05/Suomi-lukee-2021-medialle.pdf>) [Luettu 28.1.2022].

Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus*. Palmenia-sarja, 47. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Lahikainen, A-R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.). 2005. *Lapsuus mediamaailmassa: Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus.

Lasten ja nuorten säätiö. 2022. Read Hour -verkkosivu. Lasten ja nuorten säätiö. Saatavilla: <https://www.nuori.fi/readhour/> (<https://www.nuori.fi/readhour/>) [Luettu 17.2.2022].

Leino, K., Ahonen, A. K., Hienonen, N., Hiltunen, J., Lintuvuori, M., Lähteinen, S., Lämsä, J., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Pulkkinen, J., Rautapuro, J., Sirén, M., Vainikainen, M.-P. & Vettenranta, J. 2019. *PISA 2018: ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161922> (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161922>) [Luettu 4.1.2022].

Leino, K., Rautapuro, J. & Kulju, P. (toim.). 2021. *Lukutaito – Tie tulevaisuuteen. Pisa 2018 Suomen pääraportti*. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 82. Suomen kasvatustieteellinen seura. Saatavilla: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/79055/978-952-7411-16-2_jyx.pdf?sequence=1&isAllowed=y (https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/79055/978-952-7411-16-2_jyx.pdf?sequence=1&isAllowed=y) [Luettu 4.1.2022].

Lerkanen, M-K., Salminen, J. & Pakarinen, E. 2018. *Varhaislapsuuden lukuhetket tukevat lukutaitoa*. Onnimanni, 2018(1-2), 20–26. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201905082442> (<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201905082442>) [Luettu 11.2.2022].

Lukukeskus. 2020a. *10 faktaa lukemisesta 2020*. Verkkojulkaisu (2.9.2020). Lukukeskus. Saatavilla: <https://lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2020/> (<https://lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2020/>) [Luettu 4.1.2022].

Lukukeskus. 2020b. *Poikkeuskevät on saattanut suomalaiset kirjallisuuden pariin*. Verkkojulkaisu (1.8.2020). Lukukeskus. Saatavilla: <https://lukukeskus.fi/news/poikkeuskevät-on-saattanut-suomalaiset-kirjallisuuden-pariin/> (<https://lukukeskus.fi/news/poikkeuskevät-on-saattanut-suomalaiset-kirjallisuuden-pariin/>) [Luettu 4.1.2022].

Lukuliike. 2021. *Kansallinen lukutaitostrategia 2030*. Opetushallitus. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kansallinen-lukutaitostrategia-2030> (<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kansallinen-lukutaitostrategia-2030>) [Luettu 26.1.2022].

Lukuviikko. 2022. *Tietoa Lukuviikosta -verkkosivu*. Lukukeskus. Saatavilla: <https://lukuviikko.fi/tietoa-hankkeesta/> (<https://lukuviikko.fi/tietoa-hankkeesta/>) [Luettu 1.2.2022].

Mediataitoviikko. 2022. *Mikä Mediataitoviikko -verkkosivu*. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI). Saatavilla: <https://www.mediataitoviikko.fi/mika-mediataitoviikko/> (<https://www.mediataitoviikko.fi/mika-mediataitoviikko/>) [Luettu 1.2.2022].

Opetushallitus. 2022. *Mediakasvatus perusteissa -verkkosivu*. Opetushallitus. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mediakasvatus-perusteissa> (<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mediakasvatus-perusteissa>) [Luettu 1.2.2022].

Rippstein, K. 2021. *Kesän makeimmassa lukuhaasteessa jäätelön syönti on etusijalla*. Verkkojulkaisu (15.7.2021). Saatavilla: <https://www.vakka.fi/kulttuuri/kesan-makeimmassa-lukuhaasteessa-jaatelon-syonti-on-etusijalla-6.221.118222.6c34da94b4> (<https://www.vakka.fi/kulttuuri/kesan-makeimmassa-lukuhaasteessa-jaatelon-syonti-on-etusijalla-6.221.118222.6c34da94b4>) [Luettu 1.2.2022].

Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. *Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatukseen ja -sääntelyn käytäntöihin*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Mediakasvatusseura ry. Saatavilla: <https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/ISBN978-952-99964-2-1.pdf> (<https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>) [Luettu 14.3.2022].

Suomen Kirjasäätiö. 2022. Lukurauhan päivä -verkkosivu. Suomen Kirjasäätiö. Saatavilla: <https://kirjasaatio.fi/lukurauhanpaiva> (<https://kirjasaatio.fi/lukurauhanpaiva>) [Luettu 11.2.2022].

Turun kaupunginkirjasto. 2022. *Kirjasto teki kaikkien aikojen varausennätyksen*. Verkkojulkaisu (27.1.2022). Turun kaupunginkirjasto. Saatavilla: https://www.turku.fi/uutinen/2022-01-27_kirjasto-teki-kaikkien-aikojen-varausennatyksen (https://www.turku.fi/uutinen/2022-01-27_kirjasto-teki-kaikkien-aikojen-varausennatyksen) [Luettu 28.1.2022].

Ukkola, A., Metsämuuronen, J. & Paananen, M. 2020. *Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä*. Julkaisut 10:2020. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus KARVI. Saatavilla: <https://karvi.fi/publication/alkumittauksen-syventavia-kysymyksiä/> (<https://karvi.fi/publication/alkumittauksen-syventavia-kysymyksiä/>) [Luettu 4.1.2022].

Virtanen, A. 2022. *Suuntaa lukemiseen turkulaisesta lukutaitotyöstä*. Verkkojulkaisu (21.2.2022). Turun yliopiston humanistisen tiedekunnan verkkojulkaisu Hiiskuttua. Saatavilla: <https://sites.utu.fi/hiiskuttua/suuntaa-lukemiseen-turkulaisesta-lukutaitotyosta/> (<https://sites.utu.fi/hiiskuttua/suuntaa-lukemiseen-turkulaisesta-lukutaitotyosta/>) [Luettu 21.02.2022].

Äidinkielen opettajain liitto. 2022. Suunnista kirjaan -verkkosivu. Äidinkielen opettajain liitto. Saatavilla: <https://www.aidinkielenopettajainliitto.fi/projektit/suunnista-kirjaan/> (<https://www.aidinkielenopettajainliitto.fi/projektit/suunnista-kirjaan/>) [Luettu 1.2.2022].

Artikkeliin viittaaminen

Hurme, H. & Virtanen, A. (2022). Suuntaa lukemiseen – kirjaimellisesti! *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 13(2). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2022/suuntaa-lukemiseen-kirjaimellisesti> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2022/suuntaa-lukemiseen-kirjaimellisesti>)